

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-127>

УДК 368

Попович Д.В., Гладкий С.Ю., Працьовитий Т.Д.
Львівський національний університет імені Івана Франка**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Анотація. Досліджується страховий ринок України, його тенденції та проблеми функціонування. У рамках аналізу розглядаються такі показники страхової діяльності, як кількість страхових компаній та кількість укладених договорів страхування. Основні закономірності функціонування страхового ринку України відображає аналіз показників галузі за найбільш поширеними видами страхування, визначальними серед яких є обсяги страхових премій та обсяги страхових виплат. Окрема увага приділена ринку перестрахування. Розглядаються також показники діяльності страхових компаній в частині обсягів сформованих страхових резервів, активів та обсягу сплачених статутних капіталів. За результатами дослідження простежується відповідна динаміка та надається характеристика вказаних вище показників. Виділяються проблеми, які властиві українському страховому ринку та зазначається необхідність формування відповідних умов для його ефективного розвитку.

Ключові слова: страховий ринок, ринок перестрахування, страховик, страхувальник, страхова компанія, страхова премія, страхова виплата, рівень виплат.

Popovych Dariya, Hladkyy Sergiy, Pratsovytyy Taras
Lviv Ivan Franko National University**TENDENCIES OF UKRAINIAN INSURANCE MARKET DEVELOPMENT
AT CURRENT STAGE**

Summary. The insurance market of Ukraine, its tendencies and problems of functioning are investigated. The analysis uses data from the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets. The analysis examines the dynamics of such indicators of insurance activity as the number of insurance companies and the number of insurance contracts. It is determined that the number of insurance companies tends to decrease. The causes of this situation are both the internal crisis phenomena and the failure to meet capitalization requirements by domestic insurers. The basic laws of functioning of the insurance market of Ukraine reflect the analysis of industry indicators by the main and most common types of insurance, determining among which are the volume of insurance premiums and the volume of insurance payments. It has been investigated that there is a positive trend in terms of insurance premiums and insurance payments. Positive trends include the increase in the level of payments. Particular attention is paid to the reinsurance market as the later is an integral part of the insurance market. The tendencies of insurance market development by the indicators of activity of insurance companies in terms of the volume of insurance reserves formed, assets and the volume of paid-up authorized capital were also evaluated. It has been researched that there is a steady increase in the volume of insurance reserves and assets, which is a prerequisite for stable functioning and development of the insurance market. At the same time, the downward trend in the paid-up share capital of insurers is a negative trend. According to the results of the study, the corresponding dynamics are monitored and characteristics of the above indicators are presented. The problems that are peculiar to the Ukrainian insurance market are highlighted and the need to formulate appropriate conditions for its effective development is noted. It is noted that despite the rather high growth rates of quantitative indicators, the institutional and functional characteristics of the Ukrainian insurance market do not generally correspond to the trends of the world insurance markets and the real needs of the domestic economy.

Keywords: insurance market, reinsurance market, insurer, insurer, insurance company, insurance premium, insurance payment, level of payments.

Постановка проблеми. Сучасний стан страхового ринку України не повною мірою відповідає тенденціям розвитку ринків страхового захисту розвинених країн. Подальший розвиток вітчизняного страхового ринку потребує розробки ефективної політики щодо забезпечення страхової діяльності страховиків, іноземних перестраховиків, активізації страхувальників, створення розвиненої платоспроможної системи страхування. У зв'язку з цим зростає потреба у дослідженні тенденцій страхового ринку у нашій країні на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню теоретичних та практичних засад функціонування та розвитку страхового ринку присвячено наукові праці багатьох вітчизняних вчених, таких як В.Д. Базилевич, С.І. Білоус, Н.М. Внукова, О.Д. Вовчак, В.В. Волкова, О.О. Гаманкова, О.А. Гвозденко, С.Г. Журавін, О.С. Жу-

равка, Л.О. Заволока, Ю.М. Клапків, О.В. Козьменко, Л.О. Орланюк-Маліцкая, С.С. Осадець, І.Ю. Рудь, С.В. Семіколенова, Р.Г. Соболь, В.М. Фурман, А.С. Шолойко, Я.П. Шумелда та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Потребують подальших досліджень тенденції, проблеми та перспективи розвитку страхового ринку з врахуванням сучасних реалій функціонування вітчизняної економіки та європейського вектору розвитку нашої держави.

Мета статті. Головною метою є оцінка стану вітчизняного страхового ринку, дослідження його тенденцій, виділення проблем, які стримують його розвиток та визначення подальших перспектив.

Виклад основного матеріалу. У сучасних динамічних умовах глобалізації та інтеграції України в європейське та світове співтовариство виникає об'єктивна потреба поглиблення досліджень тенденцій національного страхового ринку, вияв-

лення проблемних аспектів у його функціонуванні та пошуку перспективних напрямів його розвитку.

В Україні страховий ринок є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2018 р. становила 281, у тому числі страхових компаній «life» (страхові компанії, що здійснюють страхування життя) – 30 компаній, страхових компаній «non-life» (страхові компанії, що здійснюють страхування видів, інших, ніж страхування життя) – 251 компанія, (станом на 31.12.2017 р. – 294 компанії, у тому числі страхових компаній «life» – 33 компанії, страхових компаній «non-life» – 261 компанія) (табл. 1).

Як видно з даних табл. 1, кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 2018 рік порівняно з 2017 роком, кількість компаній зменшилася на 13 страхових компаній, порівняно з 2016 роком зменшилася на 29 страхових компаній. Причинами цієї ситуації є як внутрішні кризові явища, так і невиконання вимог щодо капіталізації з боку вітчизняних страховиків.

На нашу думку, однією з основних причин скорочення кількості страхових компаній є затвердження влітку 2018 р. Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг розпорядження №850 «Про Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика» [4]. Згідно з документом впродовж двох років страховики повинні сформувати додатковий запас ліквідності та очистити свої портфелі від неякісних активів. З 30 червня 2020 року розмір «подушки безпеки» для страхових компаній «non-life» (ризикових страхових компаній) складатиме 30 млн грн, а для компаній зі страхування життя – 45 млн грн. До кінця 2018 р. компаніям потрібно було сформувати «подушку безпеки» в розмірі 30% від необхідної суми (9 млн грн для страхових компаній «non-life» і 13,5 млн грн – для страхових компаній «life»), а до 30 червня 2019 р. – вже

60% (18 млн грн і 27 млн грн відповідно). Великі страхові компанії виконали це завдання, а ось дрібні, які не відповідають новим правилам, вже поступово залишають ринок.

Додатково регулятор підвищив вимоги до активів, які можуть враховуватися під час розрахунку нормативів платоспроможності. 20-40% страхових резервів (у залежності від виду діяльності) мають бути низькоризиковими, наприклад ОВДП, облигації міжнародних фінансових організацій, поточні рахунки і депозити в банках з рейтингом не менше АА за національною рейтинговою шкалою [5]. Нові вимоги покликані виключити з ринку страхові компанії з ліквідними активами у кілька тисяч гривень, які мають зобов'язання на десятки чи сотні мільйонів, а страхові виплати здійснюють за рахунок коштів нових клієнтів. Запровадження таких заходів стимулює вітчизняні страхові компанії мати ресурс для ефективної діяльності й повного виконання своїх зобов'язань і, як наслідок, суттєво підвищить надійність, конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість страхового ринку України.

Варто зауважити, що в сучасних умовах спостерігається невисокий рівень розвитку саме страхових компаній «life», питома вага яких у загальній кількості страхових компаній постійно скорочується (12,6% у 2016 році; 11,2% у 2017 році; 10,7% у 2018 році). Отже, характерною рисою розвитку страхового ринку України є те, що він на 89% складається зі страхових компаній «non-life». Об'єктивною причиною пояснення такого стану розвитку страхування життя є те, що населення країни не має вільних коштів для укладання договорів страхування життя та довіри до страхової системи в цілому.

Одним з важливих показників щодо оцінки загальних тенденцій розвитку страхового ринку є кількість укладених договорів страхування, серед сукупності яких важливо виділяти договори з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті, як «масового» виду страхування, що носить обов'язковий характер (табл. 2).

Таблиця 1

Кількість страхових компаній в Україні у 2016-2018 рр.

Кількість страхових компаній	2016	2017	2018
Загальна кількість	310	294	281
в т.ч. страхових компаній «non-life»	271	261	251
в т.ч. страхових компаній «life»	39	33	30

Джерело: розроблено авторами за даними [1–3]

Таблиця 2

Кількість договорів страхування, укладених у 2016-2018 рр.

Кількість договорів страхування	2016 тис. од.	2017 тис. од.	2018 тис. од.	Темп приросту	
				2017/2016, %	2018/2017, %
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:					
- зі страховальниками-фізичними особами	42534,6	66915,2	72460,2	57,3	8,3
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	118198,4	114824,7	123582,5	-2,9	7,6

Джерело: розроблено авторами за даними [1–3]

Дані, зазначені у табл. 2, свідчать, що у 2018 році збільшилась кількість укладених договорів страхування на 15 594,6 тис. одиниць (або на 8,4%). При цьому на 4 909,5 тис. одиниць (або на 8,1%) зросла кількість договорів з добровільного страхування, в тому числі збільшилась кількість укладених договорів страхування від нещасних випадків на 4 484,5 тис. одиниць (або на 13,5%), кількість укладених договорів на страхування медичних витрат зросла на 850,2 тис. одиниць (або на 23,5%), кількість укладених договорів страхування фінансових ризиків зменшилась на 1 180,5 тис. одиниць (або на 16,8%). Кількість укладених договорів з обов'язкового страхування збільшилась на 9 222,3 тис. одиниць (або на 7,5%) за рахунок збільшення кількості договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 8 757,9 тис. одиниць (7,6%) [3].

Основні закономірності функціонування страхового ринку України відображає аналіз показників галузі за головними та найбільш поширеними видами страхування, визначальними серед яких є обсяги страхових премій та обсяги страхових виплат компаній. Варто зазначити, що позитивною є тенденція до збільшення обсягів надходжень валових страхових премій та чистих страхових премій протягом 2018 року порівняно із 2017 роком на 13,7% та 20,8% відповідно.

Отже, найбільш репрезентативними для аналізу тенденцій розвитку національного страхового ринку є саме показники страхових премій та страхових виплат.

Страхова премія являє собою плату за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування. Страхова виплата – грошова сума, яка виплачується страховиком відповідно до умов договору страхування при настанні страхового випадку [6].

За 2018 рік частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,4%, що на 0,1 в.п.

менше в порівнянні з 2017 роком; частка чистих страхових премій (розраховуються як валові страхові премії (виплати) за мінусом частки страхових премій (виплат), які сплачуються перестраховикам-резидентам (компенсовані перестраховиками-резидентами) у відношенні до ВВП залишилась на рівні 2017 року та становила 1,0% [3].

Основні показники щодо функціонування страхового ринку в розрізі страхових премій та страхових виплат наведені у табл. 3.

Як свідчать дані табл. 3, у 2018 році у порівнянні з 2017 роком на 5 935,7 млн грн (13,7%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 5 929,9 млн грн (20,8%). Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за 2018 рік становила 69,7%, що на 4,1 в.п. більше в порівнянні з 2017 роком. Обсяг валових страхових виплат (відшкодувань) у порівнянні з 2017 роком збільшився на 2 326,6 млн грн (22,1%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 2 175,8 млн грн (21,2%). Рівень валових виплат у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року збільшився на 1,8 в.п. та становив 26,1%. Рівень чистих страхових виплат станом на кінець 2018 року становив 36,1%, що більше на 0,1 в.п. у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року.

Валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестрахованні ризиків від страхувальників та перестраховальників за 2018 рік, становили 49 367,5 млн грн, що на 5 935,7 млн грн більше порівняно з 2017 роком та на 14 197,2 млн грн більше порівняно з 2016 роком (табл. 4).

Як бачимо з даних табл. 4, за 2016 рік загальна (валова) сума страхових премій, отриманих страховиками, становила 35 170,3 млн грн, з яких: 13 220,0 млн грн (37,6%), що надійшли від фізичних осіб; 21 950,3 млн грн (62,4%), що

Таблиця 3
Основні показники діяльності страхового ринку в розрізі страхових премій та страхових виплат у 2016-2018 рр.

Показник	2016 млн грн	2017 млн грн	2018 млн грн	Темп приросту	
				2017/2016, %	2018/2017, %
Валові страхові премії, у тому числі	35170,3	43431,8	49367,5	23,5	13,7
- зі страхування життя	2756,1	2913,7	3906,1	5,7	34,1
Валові страхові виплати, у тому числі	8839,5	10536,8	12863,4	19,2	22,1
- зі страхування життя	418,3	556,3	704,9	33,0	26,7
Рівень валових виплат, %	25,1	24,3	26,1	-	-
Чисті страхові премії	26463,8	28494,4	34424,3	7,7	20,8
Чисті страхові виплати	8561,0	10256,8	12432,6	19,8	21,2
Рівень чистих виплат, %	32,3	36,0	36,1	-	-

Джерело: розроблено авторами за даними [1-3]

Таблиця 4
Структура надходження валових страхових премій у 2016-2018 рр.

Показник	2016 млн грн	2017 млн грн	2018 млн грн	Темп приросту	
				2017/2016, %	2018/2017, %
Валові страхові премії, з них:	35170,3	43431,8	49367,5	23,5	13,7
- від страхувальників-фізичних осіб	13220,0	15555,6	18431,0	17,7	18,5
- від юридичних осіб	12879,6	12937,7	17348,1	0,5	34,1
- від перестраховальників	9070,7	14938,5	13588,4	64,7	-9,0

Джерело: розроблено авторами за даними [1-3]

надійшли від юридичних осіб. У 2017 році валова сума страхових премій, отриманих страховиками, становила 43 431,8 млн грн, з яких: 15 555,6 млн грн (35,8%), що надійшли від фізичних осіб; 27 876,2 млн грн (64,2%), що надійшли від юридичних осіб. У 2018 році валова сума страхових премій, отриманих страховиками, становила 49 367,5 млн грн, з яких: 18 431,0 млн грн (37,3%), що надійшли від фізичних осіб; 30 936,5 млн грн (62,7%), що надійшли від юридичних осіб.

За 2018 рік сума отриманих страховиками валових премій з видів страхування, інших, ніж страхування життя становила 45 461,4 млн грн (або 92,1% від загальної суми страхових премій), а зі страхування життя – 3 906,1 млн грн (або 7,9% від загальної суми страхових премій) [3].

Збільшення валових страхових премій відбулося майже за всіма видами страхування, а саме: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») (збільшення валових страхових платежів на 2 362,1 млн грн (22,3%)); страхування майна (збільшення валових страхових платежів на 1 341,3 млн грн (26,3%)); страхування життя (збільшення валових страхових платежів на 992,4 млн грн (34,1%)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (збільшення валових страхових платежів на 899,0 млн грн (25,0%)); страхування кредитів (збільшення валових страхових платежів на 748,6 млн грн (у два рази)); медичне страхування (збільшення валових страхових платежів на 605,4 млн грн (21,0%)); страхування медичних витрат (збільшення валових страхових платежів на 454,9 млн грн (55,1%)); страхування від нещасних випадків (збільшення валових страхових платежів на 445,7 млн грн (34,1%)). Водночас, зменшилися валові страхові премії зі страхування вантажів та багажу (зменшення валових страхових платежів на 1 787,7 млн грн (38,1%)); страхування фінансових ризиків (зменшення валових страхових платежів на 458,9 млн грн (8,2%)); страхування відповідальності перед третіми особами (зменшення валових страхових платежів на 357,8 млн грн (12,2%)) [3].

Зростання обсягів валових страхових виплат за 2018 рік мало місце у більшості основних системоутворюючих видах страхування. Збільшилися валові страхові виплати з таких видів страхуван-

ня, як: страхування майна (збільшення валових страхових виплат на 1 161,2 млн грн (у чотири рази)); автострахування (збільшення валових страхових виплат на 833,8 млн грн (16,7%)); медичне страхування (збільшення валових страхових виплат на 423,3 млн грн (25,3%)); страхування життя (збільшення валових страхових виплат на 148,6 млн грн (26,7%)). Водночас, зменшилися валові страхові виплати зі страхування фінансових ризиків (зменшення валових страхових виплат на 294,3 млн грн (15,7%)); страхування кредитів (зменшення валових страхових виплат на 183,3 млн грн (70,1%)) [3]. Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування – 60,1% та 64,6%, за видами добровільного особистого страхування – 37,2% та 42,7%, за видами недержавного обов'язкового страхування – 36,2% та 37,0% відповідно.

На окрему увагу заслуговує розгляд операцій, які мають місце на ринку перестрахування, оскільки останній є невід'ємною складовою страхового ринку. Показники ринку перестрахування за 2016-2018 рр. пропонуємо розглянути у табл. 5.

Як видно з даних табл. 5, за договорами перестрахування ризиків за 2018 рік українські страховики (цеденти, перестраховальники) сплатили часток страхових премій 17 940,7 млн грн за 2017 рік – 18 333,6 млн грн), з яких: перестраховикам-нерезидентам – 2 997,5 млн грн, що на 11,7% менше порівняно з 2017 роком (за 2017 рік – 3 396,2 млн грн); перестраховикам-резидентам – 14 943,2 млн грн, що на 0,04% більше порівняно з відповідним показником 2017 року (за 2017 рік – 14 937,4 млн грн).

Неоднорідна динаміка спостерігається за показником співвідношення вихідного перестрахування до валових страхових премій. Зокрема, співвідношення вихідного перестрахування до валових страхових премій станом на кінець 2018 року становило 36,3%, що на 5,9 в.п. менше аналогічного показника попереднього року та на 0,3 в.п. більше показника 2016 року (станом на кінець 2017 року – 42,2%, станом на кінець 2016 року – 36,0%).

Слід зазначити, що операції вихідного перестрахування за 2018 рік зменшились на 2,1% (з 18 333,6 млн грн у 2017 році до 17 940,7 млн грн у 2018 році) за рахунок зменшення на 398,7 млн

Таблиця 5

Основні показники діяльності ринку перестрахування у 2016-2018 рр.

Показник	2016 млн грн	2017 млн грн	2018 млн грн	Темп приросту	
				2017/2016, %	2018/2017, %
Сплатено на перестрахування, у тому числі:	12668,7	18333,6	17940,7	44,7	-2,1
- перестраховикам-резидентам	8706,4	14937,4	14943,2	71,6	0,0
- перестраховикам-нерезидентам	3962,3	3396,2	2997,5	-14,3	-11,7
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:	1233,2	1208,2	2459,0	-2,0	103,5
- перестраховиками-резидентами	278,5	280,0	430,8	0,5	53,9
- перестраховиками-нерезидентами	954,7	928,2	2028,2	-2,8	118,5
Отримані страхові премії від перестраховальників-нерезидентів	40,1	46,1	48,4	15,0	5,0
Виплати, компенсовані перестраховальникам-нерезидентам	14,2	13,8	44,4	-2,8	221,7

Джерело: розроблено авторами за даними [1-3]

грн (11,7%) обсягів перестраховування із страховиками-нерезидентами. При цьому, операції з перестраховування в середині країни збільшилися на 5,8 млн грн. (11,3%) [3]. Дана тенденція свідчить про становлення вітчизняного ринку перестраховування. В цілому, вітчизняний страховий ринок в частині передачі ризиків на перестраховування має неоднорідну динаміку, але водночас відбувається «зміщення» в бік вітчизняних перестраховиків. Це свідчить не лише про їх готовність прийняття ризиків на перестраховування, але і про зростання фінансових можливостей для укладення перестрахових договорів.

Однак, не зважаючи на неоднорідну динаміку вітчизняного страхового ринку в частині передачі ризиків на перестраховування, загальна сума часток страхових виплат, компенсованих перестраховиками, становила 2 459,0 млн грн (за 2017 рік – 1 208,2 млн грн), в тому числі компенсовано: перестраховиками-нерезидентами – 2 028,2 млн грн, що на 118,5% більше порівняно з 2017 роком (за 2017 рік – 928,2 млн грн); перестраховиками-резидентами – 430,8 млн грн, що на 53,9% більше порівняно з відповідним показником 2017 року (за 2017 рік – 280,0 млн грн). Отже, дані показники мають яскраво виражену позитивну динаміку, що, на нашу думку, свідчить про позитивні тенденції розвитку вітчизняного ринку перестраховування.

Впродовж 2016-2018 рр. змінювались обсяги вихідного перестраховування, відповідно зазнали змін і частки резидентів та нерезидентів у вихідному перестраховуванні. При зменшенні у 2018 році порівняно з 2016 роком операцій з перестраховування із страховиками-нерезидентами на 24,4% їх частка у вихідному перестраховуванні зменшилась на 14,6 в.п. до рівня 16,7%. Відповідно збільшилась частка резидентів з рівня 68,7% у 2016 році, до рівня 83,3% у 2018 році.

Аналізуючи зміни на перестраховальному ринку, можна зробити висновок, що в останні роки ситуація кардинально змінилася і частка нерезидентів у вихідному перестраховуванні зменшилась рівно на стільки, на скільки збільшилась частка резидентів, причому у 2012 р. таке співвідношення ще було 50% на 50% [7, с. 51]. Це позитивна тенденція, оскільки перестраховування ризиків за кордоном супроводжується відтоком капіталу та втратою значних фінансових ресурсів.

Не менш важливими показниками щодо оцінки стану розвитку страхового ринку є показники

діяльності страхових компаній в частині обсягів сформованих страхових резервів, активів та обсягу сплачених статутних капіталів (табл. 6).

Головна особливість фінансів страховиків – виділення в складі залученого капіталу страхових резервів. Потреба в формуванні страхових резервів обумовлена імовірнісним характером страхових подій і невизначеністю моменту настання та розміру збитків.

Страхові резерви – грошові кошти, що утворюються страховиками з метою забезпечення майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування залежно від видів страхування (перестраховування) [6]. На виконання вимог Нацкомфінпослуг прийнятними активами можуть бути такі активи страховика: грошові кошти на поточному рахунку; банківські вклади (депозиції); валютні вкладення; нерухоме майно; акції, облігації підприємств (крім цільових облігацій), іпотечні сертифікати, іпотечні облігації, облігації місцевих позик та міжнародних фінансових організацій; державні облігації України; права вимоги до перестраховиків; інвестиції в економіку України за рахунок коштів страхових резервів, затверджених постановою Кабінету Міністрів від 17 серпня 2002 року № 1211; банківські метали, в тому числі поточні та вкладні (депозитні) рахунки в них; кредити страховальникам-фізичним особам, які уклали договори страхування життя, в межах викупної суми на момент видачі кредиту та під заставу викупної суми – для страхових резервів із страхування життя; готівка в касі в обсягах лімітів залишків каси, розрахунок яких встановлено НБУ; кошти, сплачені страховиками до централізованих страхових резервних фондів [8].

Як свідчать дані табл. 6, страхові резерви станом на кінець 2018 року зросли на 4111,2 млн грн (18,0%) у порівнянні з аналогічною датою 2017 року, при цьому технічні резерви зросли на 3 165,7 млн грн (21,9%), а резерви зі страхування життя зросли на 945,5 млн грн (11,3%). Також на кінець 2018 року у порівнянні з аналогічною датою 2017 року збільшились такі показники, як загальні активи страховиків на 6 112,3 млн грн (10,7%), з них активи, визначені законодавством для покриття страхових резервів – на 4 581,9 млн грн (12,7%). Зменшення на 1,5% загального обсягу сплачених статутних капіталів, на нашу думку, спричинене зменшенням в цілому кількості страхових компаній на ринку,

Таблиця 6

Основні показники діяльності страхового ринку в розрізі страхових резервів, активів страховиків та сплаченого статутного капіталу у 2016-2018 рр.

Показник	2016 млн грн	2017 млн грн	2018 млн грн	Темп приросту	
				2017/2016, %	2018/2017, %
Обсяг сформованих страхових резервів, у тому числі	20936,7	22864,4	26975,6	9,2	18,0
- резерви зі страхування життя	7828,2	8389,6	9335,1	7,2	11,3
- технічні резерви	13108,5	14474,8	17640,5	10,4	21,9
Загальні активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2))	56075,6	57381,0	63493,3	2,3	10,7
Активи визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів	35071,9	36084,6	40666,5	2,9	12,7
Обсяг сплачених статутних капіталів	12661,6	12831,3	12636,6	1,3	-1,5

Джерело: розроблено авторами за даними [1-3]

які не в стані виконати вимоги щодо мінімального обсягу статутного капіталу.

Проведений аналіз основних показників діяльності страхових компаній України впродовж 2016-2018 років свідчить про зміцнення тенденції до зростання обсягів вітчизняного страхового ринку. Водночас, варто зауважити, що суттєве погіршення ситуації на страховому ринку мало місце починаючи з 2014 року, в якому відбулися доленосні для нашої держави геополітичні та військові події, що відповідним чином вплинули на політичні та соціально-економічні процеси у країні.

Серед позитивних чинників слід назвати стійке зростання обсягів страхових резервів та активів, що є необхідною умовою стабільного функціонування і розвитку страхового ринку. Щодо інших ключових показників страхового ринку України, доцільно зауважити, що кількість зареєстрованих страхових компаній постійно скорочувалася, а динаміка кількості укладених договорів страхування, страхових премій і страхових виплат не мала чітких тенденцій і зумовлювалася відповідними інституціональними чинниками, які спонукали до згорання або активізації страхової діяльності.

Незважаючи на досить високі темпи зростання кількісних показників, інституційні та функціональні характеристики страхового ринку України загалом не відповідають тенденціям світових страхових ринків та реальним потребам вітчизняної економіки, що зумовлює його істотне відставання у процесі формування світової фінансової системи. Оскільки у структурі страхового ринку України 90% займає сектор non-life страхування, можна зазначити, що за основними кількісними й якісними ознаками вітчизняний ринок не відповідає стандартам розвинених країн, зокрема країн Європейського союзу.

Основними проблемами, які негативно впливають на розвиток страхового ринку в Україні визначимо такі [9, с. 31]:

– відсутність політичної та економічної стабільності, сталого зростання виробництва, неплатоспроможність населення, дефіцит фінансових ресурсів;

– слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у сфері страхування з іншими країнами;

– недосконала і фрагментарна законодавча база, відсутність державних преференцій на страховому ринку, неефективний контроль з боку держави, прояви монополізму;

– високий рівень інфляції, що унеможлиблює реалізацію надійних інвестиційних програм, а також реальних фінансових механізмів для довгострокового розміщення страхових резервів;

– слабкий розвиток фондового ринку, що не дає змогу використовувати цінні папери як категорію активів для захищеного розміщення страхових резервів;

– відсутність вторинного ринку страхових послуг, механізмів ефективної взаємодії банківського та страхового секторів економіки, низький рівень розвитку допоміжної інфраструктури страхового ринку;

– неналежний рівень інформації про стан і можливості страхового ринку, відсутність довіри населення до страхування.

Окрім вище зазначених проблем, на нашу думку, нагального вирішення потребує: удосконалення вимог щодо порядку створення та функціонування страховиків відповідно до чинного законодавства та з обов'язковим врахуванням міжнародних стандартів; упорядкування існуючих видів страхування та врегулювання механізму їх здійснення; удосконалення оподаткування страхової діяльності. Саме тому, забезпечення відповідних умов для ефективного розвитку вітчизняного страхового ринку має бути одним із пріоритетних державних завдань як в аспекті національної безпеки, так і подальшого соціально-економічного розвитку країни в контексті євроінтеграції.

Висновки і пропозиції. Ринок страхування в Україні визначається своєю динамічністю, про що свідчить зростання основних показників його діяльності. Проте, даному ринку властивий ряд проблем, описаний в основному викладі дослідження, які потребують впровадження ряду змін для покращення його стану, зокрема заходи зі сторони держави, продовження євроінтеграційного курсу нашої країни.

Список літератури:

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2016 рік. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: http://www.nfp.gov.ua/files/sk_%202016.pdf (дата звернення: 25.11.2019).
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2017 рік. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: http://www.nfp.gov.ua/files/OgldadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf (дата звернення: 25.11.2019).
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2018 рік. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: http://www.nfp.gov.ua/files/OgldadRinkiv/SK/2018_rik/2018/sk_%202018.pdf (дата звернення: 25.11.2019).
4. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 07 червня 2018 р. № 850 / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782_18/ed20180607#n38 (дата звернення: 25.11.2019).
5. Якістю, а не кількістю: фінансові показники українського страхового ринку зростають. URL: http://www.business.ua/finances/4806_yakistiu_a_ne_kilkistiu_finansovi_pokaznyku_ukrainskoho_strakhovoho_rynku_zrostaiut (дата звернення: 25.11.2019).
6. Про страхування: Закон України від 07 березня 1996 р. № 85/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.11.2019).
7. Панченко О. І., Савченко Т. В. Проблеми та перспективи розвитку перестраховального ринку України. *Фінансові дослідження*. 2016. № 1. С. 48–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2016_1_8 (дата звернення: 25.11.2019).

8. Нацкомфінпослуг пояснила, які категорії активів страховиків тепер вважаються прийнятними для покриття резервів, а які ні. URL: <http://www.insurance.lviv.ua/?q=news> (дата звернення: 25.11.2019).
9. Фесенко Н.В., Яремченко Л.М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 28–34. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2019/7.pdf (дата звернення: 25.11.2019).

References:

1. Informatsiya pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy za 2016 rik. [Information on the state and development of the insurance market of Ukraine for 2016]. *Ofitsiynyi sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuiie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh* [Official site of the National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets]. Available at: http://www.nfp.gov.ua/files/sk_%202016.pdf (accessed 25 November 2019).
2. Informatsiya pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy za 2017 rik. [Information on the state and development of the insurance market of Ukraine for 2017]. *Ofitsiynyi sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuiie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh* [Official site of the National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets]. Available at: http://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf (accessed 25 November 2019).
3. Informatsiya pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy za 2018 rik. [Information on the state and development of the insurance market of Ukraine for 2018]. *Ofitsiynyi sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuiie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh* [Official site of the National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets]. Available at: http://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/2018/sk_%202018.pdf (accessed 25 November 2019).
4. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro obovyazkovi kryteriyi i normatyvy dostatnosti kapitalu ta platospromozhnosti, likvidnosti, prybutkovosti, yakosti aktyviv ta ryzykovosti operatsiy strakhovyka [On approval of the Regulation on mandatory criteria and standards for capital adequacy and solvency, liquidity, profitability, quality of assets and riskiness of operations of the insurer]. № 850 (on 07.06.2018). Available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782_18/ed20180607#n38 (accessed 25 November 2019).
5. Yakistyu, a ne kilkistyu: finansovi pokaznyky ukrayinskoho strakhovoho rynku zrostayut [Quality, not quantity: financial indicators of the Ukrainian insurance market are growing]. Available at: http://www.business.ua/finances/4806_yakistiu_a_ne_kilkistiu_finansovi_pokaznyky_ukrayinskoho_strakhovoho_rynku_zrostaiut (accessed 25 November 2019).
6. Pro strakhuvannya [On Insurance]. № 85/96-BP (on 07.03.1996). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (accessed 25 November 2019).
7. Panchenko, O.I., & Savchenko, T.V. (2016). Problemy ta perspektyvy rozvytku perestrakhuvannoho rynku Ukrainy [Problems and prospects of development of the reinsurance market of Ukraine]. *Finansovi doslidzhennya* [Financial research] (electronic journal), no. 1, pp. 48–56. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2016_1_8 (accessed 25 November 2019).
8. Natskomfінпослуг poyasnyla, yaki katehoriyi aktyviv strakhovykiv teper vvazhayutsya pryynyatnymi dlya pokryttya rezerviv, a yaki ni [The National Financial Services Commission explained which categories of insurers' assets are now considered eligible to cover reserves and which are not]. Available at: <http://www.insurance.lviv.ua/?q=news> (accessed 25 November 2019).
9. Fesenko, N.V., & Yaremchenko, L.M. (2019). Stan ta perspektyvy funktsionuvannya strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh hlobalizatsiyi [State and prospects of functioning of the Ukrainian insurance market in the conditions of globalization]. *Економіка та держава* [Economy and the state] (electronic journal), no 8, pp. 28–34. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2019/7.pdf (accessed 25 November 2019).